

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI

CERCETĂRI ISTORICE
(SERIE NOUĂ)

AD MEMORIAM SORIN IFTIMI

XLI
2022

IAȘI
2022

COMITETUL DE REDACȚIE

Senica ȚURCANU (redactor șef)
Costică ASĂVOAIE
Ioan IAȚCU
Tamalia-Elena MARIN
Adriana MIRON (secretar de redacție)
Cosmin NIȚĂ
Loredana SOLCAN

Traduceri revizuite/realizate

Simona POSTOLACHE

Copertă și DTP

Cătălin HRIBAN

Adresa redacției

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1
Iași, RO-700028
Telefon: 04 0232218383
Fax: 04 0332408166
e-mail: cercetari.istorice@yahoo.com

ISSN 1453-3960

EDITURA PALATUL CULTURII

Iași

SUMAR
SOMMAIRE – CONTENTS – INHALT

ABREVIERI / Abbreviations – Abreviations – Abkürzungen	5
Sorin Iftimi, la un an de la trecerea în veșnicie. Gânduri despre un coleg drag (Ioan IAȚCU)	11
Senica ȚURCANU, New discoveries in old collections: a “Double Janus” anthropomorphic vessel discovered at Trușești / Noi descoperiri în vechi colecții: un vas antropomorf de tip „Dublu Janus” descoperit la Trușești	23
Ting AN, Mădalin-Cornel VĂLEANU, Huan REN, Yan XIANG FU, Luoya ZHU, The Yangshao Culture in China. A short review of over 100 years of archaeological research (I) / Cultura Yangshao din China. Scurt istoric a peste 100 de ani de cercetare arheologică (I)	53
Ioan IAȚCU, Tamilia-Elena MARIN, Descoperiri romane de pe valea Prutului: O reprezentare în bronz a zeiței Venus / Roman discoveries in the Prut Valley: A bronze representation of the goddess Venus	87
Celina GORA, Nicoleta CABA, Filip CIOBĂNAȘU, Valorificare prin cercetare și conservare: Cazul ansamblului de la Hilișeu-Crișan, județul Botoșani / Valorization through research and preservation. The case of the ensemble of Hilișeu- Crișan, Botoșani county	101
Voica-Maria PUȘCAȘU, Comentarii și observații privind rezultatele cercetărilor efectuate de arheologul Vlad Zirra în anul 1963 la mănăstirea Dragomirna / Comments and observations concerning the results of research carried out by archaeologist Vlad Zirra in 1963 at Dragomirna Monastery	113
Eduard RUSU, Muzica și puterea politică – o abordare conceptuală / Music and political power – A conceptual approach	133
Violeta-Anca EPURE, Stat și societate la Dunărea de Jos în percepția consulilor și voiajorilor francezi prepașoptiști. Fragmente de viață politică de la finele veacului al XVIII-lea și până la 1812 (I) / Etat et société au Bas Danube dans la vision des consuls et de voyageurs français avant 1848. Fragments de vie politique de la fin du XVIIIème siècle jusqu’a 1812 (I)	155

Minola IUTIȘ, Răscoala din 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan reprezentată în pictura românească din Muzeul de Artă din Iași / <i>The 1784 uprising lead by Horea, Cloșca and Crișan represented in the Romanian painting of the Art Museum in Iași</i>	175
Ștefan S. GOROVEI, Artur Gorovei, Neculai Beldiceanu. Artistul și omul. Un manuscris inedit / <i>Arthur Gorovei, Nicolas Beldiceanu. L'artiste et l'homme. Un manuscrit inédit</i>	187
Narcis Dorin ION, Neobosita victorie asupra trecutului. Convorbiri cu Olga Racoviță / <i>The relentless victory over the past. Conversations with Olga Racoviță</i>	225
Corneliu CIUCANU, Considerații privind România și problema Basarabiei în perioada interbelică / <i>Considerations regarding Romania and the issue of Bessarabia during the Interwar period</i>	257
Cristian SANDACHE, Școala românească în timpul guvernării legionare. Ministeriatul lui Traian Brăileanu. Secvențe / <i>The Romanian school during the Legionary governance. Traian Brăileanu's ministry. Sequences</i>	291
Remus TANASĂ, Siruni, fondul de la Arhivele Naționale și Securitatea / <i>Siruni, the National Archives fund and the Securitate</i>	299

Obituaria

ION T. NICULIȚĂ (27. 05. 1939 – 2. 01. 2022) (Alexandru BERZOVAN)	309
--	-----

Recenzii și note de lectură

Nicolae URSULESCU, <i>Civilizația Cucuteni și ariile culturale învecinate. O retrospectivă bibliografică</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2022, 591 p. și 11 figuri. (Maria-Cristina CIOBANU)	313
Adela KOVÁCS, Alexandru NECHIFOR, Constantin APARASCHIVEI, <i>Frumusețea transpusă în lut. Catalogul statuetelor antropomorfe cucuteniene din Muzeul Județean Botoșani</i> , Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, 380 p. (Senica ȚURCANU).....	317
Mugur ANDRONIC, <i>Fortificațiile Bucovinei de-a lungul timpului</i> , Suceava, 2021, 185 p. + 44 de ilustrații (Costică ASĂVOAIE).....	320
Narcis Dorin ION, <i>Florica. Vatra Brătienilor</i> , Muzeul Național Brătianu, Ștefănești, 2020, 420 p. (Iulian PRUTEANU-ISĂCESCU).....	323

ION T. NICULIȚĂ
(27. 05. 1939 – 2. 01. 2022)

Era o zi de vară călduroasă și însorită, la începutul lunii iunie, în anul 2013. Sala de conferințe a corpului H al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași era în schimb întunecoasă, răcoroasă, dominată de acea atmosferă apăsătoare dar totuși plăcută, specifică sesiunilor de comunicări științifice. Participam împreună cu un coleg la cel de-al patrulea Simpozion Arheoinvest în perioada în care îmi făceam studiile doctorale sub tutela prof. univ. dr. Nicolae Ursulescu.

La vremea aceea, interesele mele științifice vizau perioada clasică a Daciei preromane în zona Banatului și a Crișanei. Cu toate acestea, fiind prin Iași pe la începutul lui 2013, am vrut să văd cum arată o cetate „getică”, astfel încât împreună cu câțiva colegi și colege de doctorat am demarat o cercetare de teren în punctul Poiana Mănăstirii - *Între Șanțuri* (comuna Țibana, jud. Iași). Rezultatele, destul de interesante

și cu suficiente elemente de noutate, ne-au încurajat să ne înscriem la pomenitul Simpozion cu o comunicare științifică. Nu știam pe atunci că peste exact trei ani voi deveni angajat la Institutul de Arheologie din Iași, ajungând să mă ocup chiar de cetățile perioadei de început a celei de-a doua epoci a fierului din Moldova...

Deși prezentarea a fost apreciată de moderator, regretatul prof. univ. dr. Gheorghe Romanescu, nu a reușit să stârnească prea mult interes în sală. De undeva din spate s-a ridicat o singură mână. A luat cuvântul un profesor în vârstă, cu ținută respectabilă. Avea un glas grav, îndulcit însă de acel accent melodos, specific românilor de peste Prut. După ce ne-a felicitat pentru inițiativă și pentru rezultate, ne-a atras atenția politicos, dar ferm, că am amplasat pe una din hărțile prezentate legenda „Scythia” mult prea la vest. Și-a încheiat intervenția apreciind că periegeza e utilă, ca punct de pornire, dar numai o săpătură arheologică este în măsură să aducă lămuririle necesare.

Nu am avut nimic de răspuns – avea dreptate – și mulțumind frumos pentru observații și sfaturi, am părăsit pupitrul reîntorcându-mă în auditoriu. Am întrebat în șoaptă: cine era domnul? M-a lămurit repede prietena (viitoare soție) a colegului cu care făcusem prezentarea, originară la rândul ei din stânga Prutului: este profesorul Ion Niculiță de la Universitatea de Stat din Chișinău, unul dintre marii arheologi ai Republicii Moldova, o adevărată personalitate în domeniu. Îl cunoșteam din bibliografie – atunci l-am întâlnit prima dată personal.

De atunci, m-am interesat cu profesorul Niculiță la diverse sesiuni de comunicări, atât în țară cât și peste hotare, mai ales după anul 2016 când m-am stabilit la Iași și am început să trec tot mai mult „dincolo de gârlă”. Nu am dezvoltat o relație personală apropiată, căci ne cunoșteam de puțini ani și aparțineam unor generații diferite. Cu toate acestea, am avut de fiecare dată un dialog plăcut. Se bucura că în sfârșit a venit cineva interesat să se ocupe și de „geții din dreapta Prutului” și mereu mă încuraja să coagulez o echipă de cercetare. Adeseori însă conversațiile depășeau sfera profesională. Era un om cu o bună condiție fizică, care nu-și arăta vârsta, optimist, cu un fin simț al umorului.

Era ferm convins că viitorul Republicii Moldova se află în cadrul unei Româнии întregite. Nu se sfia să susțină și de față cu alți colegi acest punct de vedere. Avea o pronunțată repulsie față de comunism și sistemele totalitare, în general. Un om de largă cultură și erudiție, cu o înțelegere aprofundată a complexităților istoriei recente, nu a manifestat acele accente rusofobe, din păcate frecvent întâlnite la unii conaționali de pe malul stâng al Prutului. Dincolo de simpatiile sau antipatiile politice, vorbea mereu cu respect despre marea cultură rusă și școala de arheologie sovietică, cu meritele ei incontestabile.

Îmi spunea adeseori că și-ar dori ca într-un viitor să sap împreună cu unii dintre tinerii pe care el i-a pregătit, la situri din România și Republica Moldova. Un deziderat

foarte frumos, pe care mi-l doresc și eu, dar care nu știu deocamdată cât de repede se va putea împlini, date fiind vremurile tulburi pe care le trăim.

Acestea fiind spuse, în cele de mai jos voi oferi și câteva succinte date biografice despre regretatul profesor. Ion Niculiță a văzut lumina zilei pe data de 27 mai 1939, în satul Zărnești, județul Cahul. Despre mama sa, Ana Pârvan, se spune că ar fi fost rudă îndepărtată a marelui istoric și arheolog Vasile Pârvan. După absolvirea școlii medii, studiază la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău între anii 1958-1963, avându-i printre profesori pe E. Rikman și R. Enghelgardt. Între anii 1968-1971 a urmat studiile de doctorat la Catedra de Arheologie a Universității de Stat „M. V. Lomonosov” din Moscova, încununată cu susținerea tezei de doctor în științe istorice în anul 1972. În anul 1991, în cadrul aceleiași prestigioase universități moscovite, susține cu succes teza „*Tracii septentrionali în secolele VI-I î.e.n.*”, obținând titlul de doctor habilitat în științe istorice. Familiarizarea cu rigorile școlii arheologice sovietice i-a fost, cu siguranță, de un real folos în cariera sa, imprimându-i o anumită conduită atât în ceea ce privește desfășurarea și organizarea șantierelor cât mai ales în procesul de valorificare a rezultatelor.

Între anii 1963-1992 a parcurs toate gradele didactice, de la asistent la profesor universitar; pe lângă aceasta, a îndeplinit și alte responsabilități: șef de catedră, director de proiecte, decan etc.

A condus numeroase șantiere, cu descoperiri din diverse perioade preistorice și istorice, dedicându-se îndeosebi investigării perioadei timpurii a celei de-a doua epoci a fierului. Deosebit de fructuoase au fost cercetările de la Hansca - *Lutărie*, ce au evidențiat o mare necropolă din secolele IV-III î. Chr., dar și săpăturile desfășurate între anii 1983-2000 în cetatea de la Butuceni. Între anii 1997-1998 a participat la săpăturile arheologice desfășurate în cadrul proiectului de colaborare dintre Academia de Științe a Ucrainei, Institutul Român de Tracologie și Universitatea de Stat din Moldova. Începând cu anii 2000, s-a dedicat investigării microzonei Saharna, unde pe lângă cetatea de la Saharna Mare - *Dealul Mănăstirii*, a mai cercetat împreună cu echipa sa încă alte 13 fortificații, 15 așezări și două necropole din epoca fierului.

Singur sau cu ajutorul colaboratorilor a reușit să valorifice o bună parte a săpăturilor. Dovadă stau cele 10 monografii și cele peste 200 de studii și articole publicate, dar și participarea la peste 200 de conferințe științifice naționale și internaționale. Aceste publicații au avut un impact puternic. Astăzi, cercetarea mileniului I î. Chr. pentru spațiul carpatu-nistean nu poate fi concepută fără a se apela la lucrările redactate de către Ion T. Niculiță.

Meritele în plan științific i-au fost recunoscute prin includerea în comitetele de redacție ale unor importante reviste științifice din România și Republica Moldova (SCIVA, Istros, Tyragetia, etc). Totodată, profesorul Ion Niculiță a beneficiat de mai

multe distincții: membru de onoare al Institutului de Arheologie din Iași, cetățean de onoare al raionului Cahul, Cavaler al Ordinului „Gloria Muncii” (1996), etc.

Poate cea mai importantă realizare a profesorului Ion Niculiță a fost întemeierea unei școli de arheologie. A fost unul dintre puținii cititori de școală arheologică din spațiul românesc. Șantierul de la Hansca, Butuceni, apoi cele de la Saharna – dincolo de rezultatele științifice deosebite, valorificate într-o manieră exemplară – au fost un adevărat *laborator* în care s-au format specialiști recunoscuți, precum Aurel Zanoci, Sergiu Matveev, Mihail Băț, Gheorghe Postică, Andrei Corobcean, regretatul Tudor Arnăuț și alții. Unii dintre ei au devenit la rândul lor formatori de tineri arheologi..

Mulțumită activității acestei școli de arheologie, avem astăzi despre cea de-a doua epocă a fierului în spațiul pruto-nistean *semnificativ mai multe date* decât pentru majoritatea celorlalte regiuni din spațiul carpato-danubiano-pontic.

Pe data de 2 ianuarie 2022, profesorul Ion Niculiță a trecut la cele veșnice. Realizările sale remarcabile vor rămâne de referință.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!

Alexandru BERZOVAN